

Idióták és a dogmák

- 2001-01-30 04:48:00

Lars von Trier a dánok mogulja, mozgóképesként azon kis csoport fő mozgatója, akik európai hagyományokra épülő, amolyan szerzői filmeket készítenek. Műfaj-, mozgalom-, és stílusteremtő alkotó.

Az utolsó nagyformátumú európai művészfilmesként emlegetik, Bergmanhoz hasonlítják.

Annyi biztos, művei önálló, másokkal össze nem téveszthető egyéni darabok. A rendező első sikere, a Hullámtörés zseniálisan újszerű, formabontó munka volt. A dogmafilmek nulladik darabjaként számon tartott alkotás után a rendező még újabb, hasonló szellemiségű filmeket is készített. Az Idióták ezek közé tartozik, ez azonban egy a kidolgozatlan érzetét keltő, kissé unalmasra sikeredett munka, jóllehet magában hordozza egy nagy hatású, mellbevágó alkotás lehetőségét. Talán nem véletlen, hogy a film elkészülte után a nyughatatlan dán maga mögött hagyja az általa beindított mozgalmat. Elkészíti a Táncos a sötétben-t (1999), ami egy nemzetközi sztárokat - Björk - felvonultató musical, és - mint hírlík - már nem sok köze van a puritán Dogma-elvekhez. Viszont most futja siker köreit.

Dogma és előzmény

Az Idióták az előbbiektől függetlenül is kihagyhatatlan alkotás, napjaink egyetlen számottevő, mozgalom-jellegű filmes irányzatának, a Dogma-filmeknek a második, vegytiszta darabja.

A mozgalom, mint minden valamire való művészeti irányzat egy kiáltvánnyal indult. Az alapítók (Lars von Trier, Thomas Vinterberg, Soren Kragh-Jacobsen és Kristin Levring) 1995. március 13-án, a dogma-stílus ismérveit tíz pontban foglalták össze. Eszerint a dogmafilm-rendezőnek csak műfaji kliséktől és olcsó fogásoktól mentes történetet szabad forgatnia. A felvételek kizárólag kézzel tartott kamerával, és 35 mm-es celluloidszalagra készülhetnek. A forgatás csak eredeti, változatlanul hagyott helyszínen, az ott található kellékekkel, mindenféle világítási vagy egyéb mesterséges képalkotási segédeszközöktől tartózkodva folyhat. Ráadásul úgy, hogy a képet és a hangot egyszerre kell rögzíteni, és később sem szabad elválasztani egymástól. A tizedik parancsolat szerint a rendező neve nem jelenhet meg a stáblistán.

Az első Dogma-filmek (Thomas Vinterberg Születésnapja és Lars von Trier Idiótákja) a "tisztasági fogadalom" elveinek lefektetése után két évvel készültek. A következő opusok közül kettőt szintén dán rendezők jegyeznek (a Mifune utolsó dala, Soren Kragh-Jacobsentől, és A király él, Kristian Levringtől). Az irányzat hamar világméretűvé duzzadt, a hivatalos Dogma-honlap mára tizenöt filmet tart számon. Tudni lehet, hogy például Ausztriában minden kezdő filmes dogma-módra forgat. A hazai filmgyártásban egyelőre azonban még ismeretlen a műfaj. Pedig a Dogma-filmezés rendkívül praktikus irányzat, hiszen a puritán stílus minimalizálja a forgatás költségeit. Ez egy biztos recept arra, miként lehet a Hollywooddal agyongyötört, kisebbségi komplexusokkal szenvedő kisnemzetek filmgyártását újraéleszteni.

Idiócia - egy elpuskázott lehetőség

Az Idióták (1997-98) formai szempontból hiba nélkül teljesíti a manifesztumban előírt szabályokat. A környezetrajz, az operatőri munka, a vágás, a hangtechnika tehát dogma-hiteles. Az eredmény egy ál- dokumentum ízű játékfilm. Ami néha, a szereplők által megjátszott önvallomásoktól egy gyenge beszélőfejes riporttá, a gyár- és uszodalátogatásokkor pedig városi tévés nivójú híradóvá alakul.

A felszínesen elmesélt történet gondolatébresztő, végig bujkál benne a nagy alkotás lehetősége. Az alapgondolat legalábbis figyelemreméltó: mennyire vetkőzheti le belénevelt korlátait és gátlásait a túlcivilizált és túl gazdag európai ember?

A film dán értelmiségiek (marketinges szakember, orvos, művészettörténész) kis csoportjáról szól, akik kispolgári mivoltuktól szabadulni vágnak. Az idiotákká vedlett fiatalok egy vidéki lakban élnek és élnek vissza a retardáltak szabadságával, levetkőzik szégyenérzetüket, felszabadítják szexuális és egyéb gátlásaikat. Fityiszt mutatnak a világnak, közben feszült figyelemmel fordulnak magukba.

A film fele táján kezdjük keresni, hova vezet ez az út, hogyan változik meg a szereplők viszonya egymáshoz és a világhoz. Aztán - a hiba bizonyára bennünk van - nem találjuk. Nem jön le igazi feszültség a vászonnról, nem hatnak ránk a jellemek. A téma jó, sőt több mint izgalmas, de katarzis nem érezhető. Mindvégig sejteni lehet, hogy az igazi főszereplő Karen aki véletlenül (sorsszerűen?) sodródik az ál-retardáltak közé. Az egyetlen igazán megrendítő képsort is neki köszönhetjük - ez egyébként a film zárójelenete. Az Idiótákból egyébként hiányoznak a kis-realista darabokra oly jellemző karakterábrázolások, a megformált alakítások felszínesek, a szereplők között semmilyen érzékelhető viszony nincs. Emiatt az egészből egy póz, a dogmából pedig máz lett.

Megjegyzés: a film ezidáig mindenhol jó kritikát kapott - talán mégiscsak meg kellene nézni Önnek/Neked is!

p.5

Az Idióták című filmet holnap még játssza a Savaria mozi

További filmkritikáink: